बालसंरक्षण कार्ययोजना २०७६

यस नगरपालिकाले अवलम्बन गरेका बालसंरक्षण नीति २०७६लाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि निम्न कार्ययोजना तयार गरी लागू गरेको छ। ।

नीति १ : शतप्रतिशत बालबालिकाको जन्मदर्ता भएको सुनिश्चित गर्ने ।

१.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिले सम्म गर्ने)	श्रोत (आर्थिक तथा मानवीय)
१.जन्मदर्तालाई ३५ दिने भित्र निशुल्क र अनिवार्य गर्ने व्यवस्था गर्ने,	१. जन्मदर्ताका सम्बन्धमा सचेतना, जागरण, घरदैलो कार्यक्रम आयोजना गर्ने । २. जन्मदर्ताका फाइदाहरु बारे अभिभावकलाई बताउने । ३. जन्मदर्ताका निमित्त घुम्ती सेवा सञ्चालन गर्ने । ४. खोपको सूचनाका आधारमा जन्मदर्ताको अभिलेख तयार हुने व्यवस्था मिलाउने । ५. जन्मदर्तालाई अनिवार्य गर्ने । ६. जन्मदर्ता नभएका आमाबाबुलाई अन्य कुनै सिफारिश नदिने । ७. बाल विवाह गर्ने दम्पतिका सन्तान भएमा जन्मदर्ता गरिदिने तर आमाबाबुको विवाह नगरिदिने ।			
२. मोबाइल फोनको एप्लिकेशनमार्फत जन्मदर्ता गराउन प्रविधिको	१. यस सम्बन्धमा प्रदेश र संघ सरकारसँग कुरा उठाउने । २. प्रविधिको विकासकालागि विकासका साझेदारसँग कुरा उठाउने । ३. प्रविधिको विकास गर्ने ।			

विकास गर्ने,	४. नमुनाको रुपमा प्रविधि लागु गर्ने । ५. प्रविधिको उपादयताको आधारमा सवै क्षेत्र भित्र लागु गर्ने।			
३. जन्मदर्ताको अभिलेखलाई नमासिने गरी दुरूस्त राख्न सकेसम्म एकीकृत सूचना प्रणाली ९:क्ष्क० प्रणालिमा जन्मदर्ताको अभिलेख राख्ने व्यवस्था गर्ने	१. स्वास्थ्यसेवा खोपको अभिलेखलाई प्राप्त गरी सोका ५. जन्मदर्ता प्रक्रियालाई सरलीकृत तथा प्रभावकारी बनाउन बाबुआमाको विवरण (उपलब्ध भएसम्म नागरिकता लगायत), फोटो आदि उल्लेख गरी जन्मदर्ता गरिदिने व्यवस्था गर्ने, ३. माथि नं. १ र २ बाट प्राप्त विवरणलाई एकीकृत सूचना प्रणालीमा राख्ने । ४. एक व्यक्तिको जन्मदर्ता एकपटक भन्दा बढी नगर्ने तथा जन्मदर्ताको प्रतिलिपि दिने व्यवस्थालाई सरलीकृत गर्ने । यसका निमित्त :क्ष्क को सूचनालाई विभिन्न आधारमा सर्च र फाइन्डको व्यवस्था गर्ने । ५. जन्मदर्ताको अभिलेख बालबालिकालाई सेवा दिने अन्य प्रयोजनको निमित्त पनि प्रयोग गर्ने ।			

नीति २ : प्रत्येक बालबालिकाको उचित हेरचाह भएको सुनिश्चित गर्ने ।

२.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. आमाबाबु दुवै	१. आमाबाबु दुवै भएका			

वा एकजना भएका बालबालिकाको हेरचाह परिवारमा नै सुनिश्चित गर्ने ।	बालबालिकाको हेरचाह आमाबाबु दुवैसँग हुने व्यवस्था मिलाउने, २. आमाबाबुको गरिबी वा सामान्य रोगव्याधीका कारण बालबालिकालाई आमाबाबुबाट छुट्टिनुपर्ने अवस्थाको अन्त्य गर्न आमाबाबुलाई आर्थिक सहयोग वा जीविकोपार्जन सहयोग प्रदान गर्ने, ३. आमा वा बाबुमध्ये एक मात्र जिउँदो भएका कारणले बालबालिका आमा वा बाबुको कमजोर आर्थिक अवस्थाको कारणले छुट्टिन सक्ने भएमा निजलाई आर्थिक सहयोग वा जीविकोपार्जन सहयोग प्रदान गर्ने, ४. पुनर्विवाह गर्दा बालबालिका परित्यक्त नहोऊन् भन्ने हेतुले बालबालिकाको पालनपोषणको व्यवस्था मिलाउन पुनर्विवाह गर्ने आमा वा बाबुलाई परामर्श गर्ने, ५. आमा वा बाबुको सम्बन्धविच्छेद भएको अवस्थामा बालबालिका आमा वा बाबु जोसँग बसेपनि निजको पालनपोषणको निमित्त दुवैजनाको आर्थिक र समयको योगदानलाई सुनिश्चित गर्ने,			
२. आफ्नो क्षेत्रमा अलपत्र भएको बालबालिका फेला परेमा आमाबाबुको खोजी गर्ने,	१. आफ्नो क्षेत्रमा अलपत्र भएको बालबालिका फेला परेमा निज बालबालिकालाई तुरून्त उद्दार गरी अस्थायी संरक्षणको व्यवस्था गर्ने,			

नपाइएमा मात्र वैकल्पिक हेरचाहमा पठाउने व्यवस्था गर्ने ।	२. बालबालिकाको तस्वीर, पहिचान खुल्नेगरी लगाएको कपडा, जुत्ता, चप्पल र हुलियासमेत स्पष्ट टिपी नजिकको प्रहरी कार्यालय वा निःशुल्क टेलिफोन नं. १०४ वा १०९८ मा प्रसारित गर्ने र बालबालिकाको परिवार पहिचान गर्ने प्रयोजनले स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूको समेत परिचालन गर्ने, ३. आमाबाबुविहीन तथा बेवारिसे अवस्थामा रहेका बालबालिकाको परिवार वा आफन्तको खोजी गरी परिवारमा पठाउनका लागि समन्वय गर्ने, ४. प्रचलित कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी खोजबिन गर्दा पनि बालबालिकाको आमाबाबु वा परिवार फेला नपरेमा सो बालबालिकालाई वैकल्पिक हेरचाहको प्रक्रियामा पठाउने ।			
३. आफ्ना आमाबाबु नभएका बालबालिकालाई मात्र वैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्था मिलाउने ।	१. आमाबाबुविहीन बालबालिकाको पहिचान गर्न तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने र अद्यावधिक गर्ने, २. बालकल्याण अधिकारीले धर्मपुत्र, धर्मपुत्री लिन इच्छुक व्यक्ति वा दम्पत्तिको सूचीकृत गरी तिनको सामाजिक अध्ययन गरी धर्मपुत्र, धर्मपुत्री राख्न योग्य भएको कुराको यकिन गर्ने । सो सम्बन्धमा संघीय तथा प्रादेशिक निकायसँग समन्वय गर्ने । ३. बालकल्याण अधिकारीले बालबालिकालाई हेरचाह गर्न			

	इच्छुक परिवार वा व्यक्ति (फोस्टर केयर) को सूची तयार गरी तिनको सामाजिक अध्ययन गरी त्यसको लागि योग्य भएको कुराको यकिन गर्ने, ४. आफ्नो गाउँपालिकामा रहेको आवासीय बालगृहहरूको सूची बनाई तिनले आवासीय बालगृह सञ्चालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी मापदण्ड, २०६९ अनुरूप तिनले मापदण्ड पूरा गरे नगरेको यकिन गर्न आवधिक रूपमा अनुगमन गर्ने, ५. आफ्ना गाउँपालिकामा आवासीय बालगृह नभएमा आफ्ना नजिक रहेको त्यस्तो सुविधाको बारेमा जानकारी लिने, समन्वय गर्ने र आवश्यक भएको बेलामा प्रेषणको व्यवस्था मिलाउने । ६. आमाबाबु दुवै नभएका बालबालिकाको सकेसम्म परिवारका नातेदारसँग राखी पालनपोषण गर्ने व्यवस्था मिलाउने । नातेदारलाई आर्थिक तथा जीविकोपार्जन सहयोग दिदाँ बालबालिकाको पालनपोषण हुन्छ भने सो सहयोग प्रदान गर्ने । ७. नातेदारकोमा पालनपोषण हुन नसकेमा क्रमशः धर्मसन्तानका रुपमा पठाउने, पालनपोषण गर्न योग्य व्यक्ति तथा दम्पतिलाई दिने, परिवारमा आधारित सँस्थागत हेरचाह (एसओएस			

	जस्तै) र अन्त:मा आवासीय बालगृहमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने । ८. वैकल्पिक हेरचाहमा भएका बालबालिकाको आवधिक रूपमा हेरचाहको स्थितिको अनुगमन गर्ने, स्थितिका आधारमा आवश्यक सुझाव दिने, सहयोग गर्ने । ९. वैकल्पिक हेरचाहमा जानुपूर्व बालबालिकाको जन्मदर्ता तथा निजको पहिचान खुल्ने कागजात बनाइदिई निजको नागरिकताको अधिकार सुनिश्चित गरिदिने व्यवस्था मिलाउने ।			

नीति ३ : बालश्रमको अन्त्य गर्ने ।

<u>ग) सबै बालबालिकाको निमित्त</u>

३.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. १४ वर्ष उमेर पूरा नगरेका बालबालिकालाई श्रमिकका रुपमा काम गर्न नदिने ।	१. विद्यालय तथा शिक्षा शाखासँग समन्वय गरी विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको तथ्याङ्क लिने, २. विद्यालय बाहिर भएका बालबालिकाको परिवारसँग समन्वय गरी निजलाई विद्यालयमा भर्ना गरी औपचारिक शिक्षाको निरन्तरता गराउन सहजीकरण गर्ने, ३. बालश्रम हुने सम्भावित निजी तथा व्यावसायिक क्षेत्रको नियमित अनुगमन गरी १४ वर्ष उमेर पूरा नगरेका बालबालिकालाई तत्काल उद्दार गरी			

	पुनः बालश्रममा जान नपर्ने गरी आवश्यक सम्पूर्ण सेवामा पहुँच पुऱ्याई बालअधिकारको परिपूर्ति गर्ने तथा बालश्रममा लगाउने व्यक्तिलाई कानुनी कारवाही पठाउन समन्वय गर्ने, ४. बालश्रममा संलग्न हुने जोखिममा रहेका सबै बालबालिकाको स्थितिको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।			
२. १५ देखि १८ वर्षका बालबालिका लाई सकेसम्म शिक्षामा निरन्तरता गर्न लगाउने, आवश्यकता भएमा मात्र जोखिम रहितकाममा आशिंक रुपमा लगाउने व्यवस्था गर्ने ।	१. १५-१८ वर्ष उमेर समूहका श्रममा संलग्न बालबालिकाको वर्गीकृत तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने, २ श्रममा संलग्न बालबालिकाको श्रमको जोखिम तथा स्थिति आङ्कलन गर्ने र जोखिमपूर्ण श्रममा रहेका (जस्तै, ईंटा भट्टा, सवारी साधन, निर्माण कार्य, होटल) बालबालिकाको तत्काल उद्दार गरी आवश्यक सेवा उपलब्ध गराउने, ३. श्रममा संलग्न बालबालिकाकालागि उनीहरूको इच्छा एवं आवश्यकता समेतलाई मनन गरी औपचारिक शिक्षा, व्यावसायिक सीप वा एप्रेन्टिसशीपको प्रवन्ध मिलाउने, ४. स्थानीय तह भित्रका प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम दिने वर्कशप, पसल आदिको नक्साङ्कन गरी तिनलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा दिलाउन सक्ने संस्था बनाउन पहल गर्ने र सोका निमित्त संस्थाहरूलाई सहयोग पनि प्रदान गर्ने ।			
३. सबै बालबालिका लाई श्रम गर्ने परिस्थितिबाट मुक्त राख्ने	१. आर्थिक कारणले विद्यालय आउन नसकेका बालबालिकालाई शिक्षा मूल्यांकनको आधारमा निरन्तर बढ्ने छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने, २. श्रमको जोखिममा रहेका र आर्थिक वा पारिवारिक कारणले विद्यालय छाड्ने			

। शिक्षामा निरन्तरता दिने ।	बालबालिकाको सूचना लिई उनीहरू र उनीहरूको परिवारसँग निरन्तर समन्वय गर्ने । ३ गैरकानुनी रूपमा श्रममा लगाइएका बालबालिकाको उद्धार, कानुनी उपचार, पारिवारिक पुनर्मिलन, शिक्षा सेवा उपलब्ध गराउनुको साथै कानुनविपरीत श्रममा लगाउने रोजगारदाताबाट क्षतिपूर्ति भराउन सहजीकरण गर्ने, ४. बालश्रमको प्रयोग निरूत्साहित गर्ने र बालश्रम प्रयोग भएका सेवा तथा सामग्री प्रयोग नगर्न सामाजिक अभियान चलाउने, ५. बालश्रमिक हुनसक्ने जोखिम भएका परिवार लक्षित चेतना अभिवृद्धिका साथै बालबालिकालाई विद्यालयमा निरन्तरता गर्ने शर्तमा आयआर्जन लगायतका सेवाहरू प्रदान गर्ने, ६. निश्चित आधार तथा मापदण्डको आधारमा "बालश्रम मुक्त स्टिकर" टाँस गर्ने अभियान (बालश्रममुक्त यातायात क्षेत्र, होटल, रेस्टुरेन्ट, उद्योग तथा कलकारखाना, आदि) सञ्चालन गर्ने, ७. बालश्रम मुक्त वडा/गाउँपालिका घोषणा गर्ने र तत्सम्बन्धमा चरणवद्ध रणनीतिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।			

नीति ४ : बाल विवाहको अन्त्य गर्ने ।

४.२ कार्ययोजनाहरु

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. बालविवाह विरुद्ध चेतना जगाउने ।	१. विवाह गर्नु पूर्व विवाह गर्न उमेर पुगेको सिफारिस वडाबाट लिन लगाउने र त्यस्तो सिफारिस वडाले निःशुल्क उपलब्ध गराउने, २. किशोरकिशोरीहरूलाई बालविवाहसम्बन्धी कानून, बालविवाहले पार्ने शारीरिक तथा मानसिक प्रभाव, वैयक्तिक र मनोसामाजिक असरका बारेमा विद्यालय तथा समुदायस्तरमा चेतना फैलाउने, ३. शिक्षकवर्ग तथा आमाबाबुसँग बालविवाहका बारेमा जागरण तथा सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने एवं बालविवाह रोकथामको विषयलाई विद्यालयको सह-शैक्षिक क्रियाकलापमा संलग्न गराउने, ४. विद्यालय वा गाउँपालिकास्तरमा समय-समयमा बालविवाहका विषयमा वादविवाद, वक्तृत्वकला तथा अन्य त्यस्तै प्रतिस्पर्धाहरूको आयोजना गर्ने, ५. विभिन्न धर्मका धर्मगुरूहरू, राजनैतिक दल, सामाजिक सँस्था, विभिन्न निकायका अगुवालाई लक्षित गरी बालविवाह विरूद्ध सचेतना जगाउने र बालविवाह रोकथामका निमित्त प्रहरी, धर्मगुरू वा समुदायका वयस्कहरूलाई परिचालन गर्ने, ६. बालविवाह रोकथामका सम्बन्धमा			

	प्रत्येक सार्वजनिक स्थानमा स्थानीय भाषामा भित्तेचित्र वा पोस्टर बनाउने एवं स्थानीय सञ्चार माध्यबाट प्रचारप्रसार गराउने ।			
२. बालविवाह विरुद्ध सामाजिक अभियान चलाउने, सम्बन्धित संस्था तथा व्यक्तिलाई परिचालन गर्ने ।	१. बालबालिकालाई बालविवाह रोकथामका निमित्त आफ्ना समूह भित्र छलफल गर्न सहयोग गर्ने । २. बालबालिकालाई बालविवाहको परिणामका बारेमा सचेत गर्ने । उपयोगीसामग्रीहरु प्रदान गर्ने । ३. बालविवाह गर्न नमानेर राम्रो काम गरी बसेका किशोरी वा महिलालाई रोल मोडेलको रूपमा परिचालन गर्ने, ४. १४ वर्ष उमेर पुरा गरेका किशोरकिशोरीलाई लक्षित गरी जीवन उपयोगी सीप तालिम सञ्चालन गर्ने, गराउने । ५. विद्यालय उमेरका विद्यालय नजाने किशोरकिशोरीहरुलाई प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम दिने ।			
३. बालविवाह अनुगमन, रोकथाम र उद्दार कार्य गर्ने ।	१. बालविवाह रोक्नको लागि बाल अधिकार समितिलाई परिचालन गर्ने । आवश्यकता भए वडा एवं गाउँपालिकास्तरीय सबै सरोकारवालाको प्रतिनिधित्व हुनेगरी संयन्त्र निर्माण गर्ने । २. संयन्त्रका सदस्यलाई तिनलाई बालविवाह सम्बन्धमा रहेका कानुनी व्यवस्थाहरू (नेपालको संविधान, मुलुकी देवानी (संहिता) ऐन, २०७४ तथा बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०७५, आदि) का बारेमा जानकारी गराउने, ३. बालविवाहको घटनाको सम्भावनाको आङ्कलन गर्न तथा विवाह हुन लागेको			

	जानकारी दिने कामका लागि टोल-टोलमा समूहहरू (बालबालिका, युवा तथा आमा) परिचालन गर्ने । ४. बालविवाह गर्न वा गराउन लागेको अवस्थामा सम्बन्धित परिवार तथा बालबालिकालाई सम्झाइबुझाइ गरी तथा आवश्यक सहयोग, सेवा उपलब्ध गराई बालविवाह नगर्ने वातावरण निर्माण गर्ने, ५. बालविवाहमुक्त वडा तथा गाउँपालिकाको घोषणा गर्ने ।			
४. बालविवाह गर्ने र गराउने विरुद्ध कानूनी कारबाही गर्ने ।	१. बालविवाह निरन्तर गराउने आमाबाबु वा सामाजिक अगुवाहरुलाई कारवाही गर्ने । २. कारवाहीका निमित्त प्रहरी कार्यालय, सरकारी वकिल कार्यालयलाई परिचालन गराउने ।			

नीति ५ : बालबालिकाविरूद्ध हुने शारीरिक तथा मानसिक दण्डसजायको अन्त्य गर्ने ।

५.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. शारीरिक तथा मानसिक दण्डसजायको नकारात्मक प्रभावका वारेमा सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।	१. घर, समुदाय, बालविकास केन्द्र, विद्यालय, आवासीय बालगृह, उपचार केन्द्र, कार्यस्थलका प्रशासकहरुलाई शारीरिक तथा मानसिक दण्डसजाय दिएमा हुनसक्ने सजाय तथा त्यसविरूद्धको कानुनबारे प्रचारप्रसार गर्ने । २. विद्यालयहरूमा बालमैत्री वातावरण बनाउन अनुशासनको नाममा दिइने सबै प्रकारका दण्डसजायको अन्त्य गर्न सबै विद्यालय तथा			

	शिक्षकवर्गलाई निर्देशन दिने र त्यसको लागि सहजीकरण गर्ने । ३. सार्वजनिक स्थान, विद्यालयमा दण्ड दिन नपाइने कुरा होर्डिङ बोर्ड, भित्ता लेखन गर्न लगाउने ।			
२. सकारात्मक सिकाई पद्धती (सकारात्मक अभिभावकत्व, सकारात्मक वा भयरहित सिकाई) को विकास गर्ने ।	१. लठ्ठी लिने, कुटपिट गर्ने, थुन्ने, थर्काउने कार्य गर्ने शिक्षक तथा प्रशासकहरु भएको विद्यालयहरुको नक्शांकन गर्ने । २. उक्त शिक्षक वा प्रशासकहरुलाई शिक्षा संयोजक वा संघसंस्थाहरु मार्फत तालिम दिलाउने । ३. विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकमा जागरण तथा सहकार्य प्रवर्द्धन गर्ने र गलत कार्य गर्नेलाई सजाय गर्ने ।			
३. विद्यालयमा शारीरिक तथा मानसिक दण्ड रोकथाम गर्न गुनासो सुनवाई प्रणालीको विकास गर्ने ।	१. विद्यालयमा गुनासो पेटिका राख्नका निमित्त प्रत्येक विद्यालयमा पत्राचार गर्ने । २. गुनासो सुनुवाइ संयन्त्रको स्थापना, समितिका सदस्यको क्षमता अभिवृद्धि तथा परिचालन गर्ने । ३. विद्यालयका गुनासाहरु शिक्षा संयोजक मार्फत गाउँकार्यपालिकामा पेश गर्न लगाउने । अनुगमन संयन्त्रको विकास गर्ने । ४. दण्डरहित शिक्षाका लागि आवश्यक निर्देशन दिने ।			

नीति ६ : शोषण र दुर्व्यवहारलाई अन्त्य गर्ने ।

६.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. दुर्व्यवहारको विरुद्ध सचेतना गर्ने ।	१. (देशभित्र तथा देशबाहिर हुने) बालबालिकाको बेचबिखनविरूद्ध अभिभावक तथा बालबालिकालाई सञ्चारमाध्यम, स्थानीय समूह, बालक्लब, विद्यालयलगायत विभिन्न माध्यमबाट सचेतना गर्ने । २. मानव वेचविखनको बारेमा जनचेतना जगाउने (हेतुले सार्वजनिक स्थलमा सूचना प्रदान गर्ने होर्डिङ्ग बोर्ड राख्ने) । ३. बालबालिकामाथि हुने यौनशोषण तथा दुर्व्यवहार र यसबाट बच्ने उपायबारे समुदायमा आधारित सङ्गसंस्था वा समूह, बालबालिका, अभिभावक, शिक्षक, खेलकुद तथा अतिरिक्त क्रियाकलापहरूका प्रशिक्षक आदिको सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।			
२. बालबालिकामा आफूविरूद्ध हुने वा हुनसक्ने शोषण तथा दुर्व्यवहारविरूद्ध प्रतिकार गर्नसक्ने सीप तथा क्षमताको विकास गर्ने ।	१. बालबालिकालाई दुर्व्यवहारको बारेमा शिक्षा दिने । २. दुर्व्यवाहार हुन लागेमा उक्त स्थान वा व्यक्तिबाट उम्कने सीप वा कला सिकाउने। ३. उक्त व्यक्तिका बारेमा आफू सचेत हुने , अरुलाई बताउने, आफूलाई खतरा नहुने गरी बालसंरक्षमा काम गर्ने व्यक्तिलाई बताउने । ४. विद्यालयको गुनासो सुनवाईमा गोप्य रुपले उजुरी गर्ने । ५. संभव भएसम्म प्रतिरक्षाकालागि मार्सल आर्टसमा तालिम दिने ।			

३. शिक्षण संस्था, स्वास्थ्य सेवा प्रदायकलगायत बालबालिकासँग सम्पर्कमा आउने सेवा प्रदायकले यौनशोषण तथा दुर्व्यवहारको लक्षण पहिचान गर्ने तथा उजुरी गर्ने क्षमता अभिवृद्धि तथा उजुरी प्रणाली स्थापना गर्ने ।	१. आमाबाबु, शिक्षिका तथा बालबालिकासंग काम गर्ने व्यक्तिहरुलाई यौनशोषण तथा दुर्व्यवहारको लक्षण पहिचान गर्न सिकाउने । २. लक्षण भएका बालबालिकासँग कुराकानी गर्ने र दुर्व्यवहारको बारेमा यकीन गर्न लगाउने । ३. दुर्व्यवाहार भएकोमा उजुरीको बन्दोबस्त गर्ने । ४. दुर्व्यवहारमा परेका बालबालिकालाई मनोसामाजिक तथा मनोविमर्श सेवा उपलब्ध गराउने । ५. पर्नसक्ने संभावना भएका बालबालिकालाई परामर्श सेवामा प्रेषण गर्ने ।			
४. उजुरी प्रक्रियालाई बालमैत्री बनाउन पहल गर्ने ।	१. न्यायिक समिति, उजुरी संयन्त्र, गुनासो सुनवाई संयन्त्रलाई गोप्य राख्ने । २. गोप्य उजुरी लिने वा साथी मार्फत उजुरी लिन मिल्ने कुरालाई प्रचार प्रसार गर्ने । ३. साथी मार्फत कुराकानी गर्ने पद्धती विकास गर्ने । ४. बालबालिकाले गरेको उजुरीलाई सत्य मानी सूचना, तथ्य र प्रमाण संकलन प्रारम्भ गर्ने । ५. पीडित बालबालिकाको सम्पर्कमा रही निजसँगको सरसल्लाह बमोजिम अनुसन्धान हुने प्रक्रिया अगाडि बढाउने । ६. प्रहरी मार्फत उजुरी सुनवाई गर्दा पनि महिला प्रहरी मार्फत, एकजना अभिभावक वा शिक्षिका साथमा लगाएर मात्र गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।			

नीति ७ : विपदको परिस्थितिमा बालबालिकाको संरक्षणलाई प्राथमिकता दिएर कार्य गर्ने ।

७.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. विपद् प्रभावित बालबालिकाको लागि उद्दार तत्काल खाना, बसोबास तथा लत्ताकपडाको व्यवस्था मिलाउने,				
२. गाउँपालिकाकामा विपद व्यवस्थापनको कोषको स्थापना गर्ने,				
३. विपद व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्ययोजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा गरी पारित गर्ने र त्यसरी योजना तर्जुमा गर्दा त्यस परिस्थितिमा आउनसक्ने संरक्षणको जोखिम आँकलन गरी योजना, संयन्त्र तथा कार्ययोजना तय गर्ने,				
४. विपदको पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापनको कार्ययोजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा बालबालिकासँग परामर्श गरी उनीहरूको प्रतिनिधित्व तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।				

नीति ८ : मनोविमर्श सेवाको व्यवस्था गर्ने ।

८.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. मनोविमर्श आवश्यकता भएका बालबालिकाका निमित्त मनोविमर्श सेवाको व्यवस्था गर्ने ।	१. मनोविमर्श आवश्यकता भएका बालबालिकाको पहिचान गर्न आमाबाबु, साामाजिक संघसंस्था तथा विद्यलयसँग सहकार्य गर्ने। २. मनोविमर्श सेवा दिने व्यक्ति वा सँस्थालाई तयार गर्ने । ३. आफ्नो गाउँपालिका वाहिर सेवा उपलब्ध भए, समन्वय गर्ने, बालबालिकालाई प्रेषण गर्ने व्यवस्था गर्ने ।			
२. आवश्यकता भएका बालबालिकालाई मनोविमर्श सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	ध'म्रपान, मद्यपान, लाग'औषध वा अन्य क'नै पनि प्रकारको द'र्व्यसनमा लागेका बालबालिकाका निमित्त गाउँपालिकातहमा मनोविमर्श सेवाको लागि अलग्गै डेस्कको स्थापना गर्ने, २. द'र्व्यवहारबाट पीडित भएका बालबालिकालाई मनोविमर्श वा मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने, ३. बालबालिकालाई परेका संवेगात्मक निर्णयहरू गर्नका निमित्त पनि मनोविमर्श सेवा उपलब्ध गराउने,			
३. मनोविमर्श वा मनोसामाजिक परामर्श	१. प्रत्येक विद्यालयमा विद्यार्थीहरुका निमित्त मनोविमर्श सेवा प्रदान गर्न			

गाउँपालिकाको कार्यालय ... प्रदेश, नेपाल

सेवाका लागि क्रमशः दक्ष्य जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।	सक्ने जनशक्ति तयार गर्न योजना बनाउने । २. क्रमशः विद्यालयमा कम्तीमा ५ जना हुने गरी स्वयंसेवक परिचालन गर्ने । ३. स्वयंसेवकहरु सकेसम्म महिलाहरुको व्यवस्था गर्ने । (पुरुषहरुबाट बालबालिका दुर्व्यवहार हुन सक्ने संभावनाका कारणले) ४. आवश्यकता बमोजिम विद्यालयमा मनोविमर्शकर्ताको स्थायी दरबन्दी तयार गर्ने । ५. क्रमशः आर्थिक श्रोत छुट्याउने । संघसंस्थाको सहकार्यमा आर्थिक श्रोत परिचालन गर्ने ।			

नीति ९ : बालबालिकाको सहभागिता प्रवर्द्धन गर्ने
९.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत

नीति १० : स्थानीय बालसंरक्षण प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने ।
१०.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत

नीति ११ : बालसंरक्षण मापदण्डको कार्यान्वयन गर्ने ।

११.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. गाउँपालिकाले आफ्ना लागि बालसंरक्षण मापदण्ड बनाई लागु गर्ने ।	१. सवै पदाधिकारीको वैठक बोलाउने । २. अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा बालसंरक्षण मापदण्ड निर्माण गर्ने। ३. ढाँचा बमोजिम निरन्तर अनुगमन गर्ने ।			
२. गढी गाउँपालिकाले आफ्नो भौगोलिक क्षेत्र भित्रका बालबालिकासँग प्रत्यक्ष काम गर्ने सबै सार्वजनिक निकाय तथा निजी क्षेत्र एवं सामाजिक संस्थाहरूलाई अनुसूची २ बमोजिमको बालसंरक्षण मापदण्ड बनाई लागु गर्न सहयोग गर्ने ।	१. सार्वजनिक निकाय तथा निजी क्षेत्र एवं सामाजिक संस्थाहरूको सूची बनाउने । २. सवै सँस्थाहरुलाई पालिकामा बोलाई मापदण्डको ढाँचा प्रस्तुत गर्ने, ३. गाउँपालिकाको आफ्नो बालसंरक्षण मापदण्ड पनि पेश गर्ने । ४. सवै सँस्थाहरुलाई ढाँचा अनुसार आफ्ना लागि मापदण्ड बनाउने कार्ययोजना पेश गर्न लगाउने । ५. कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।			
३. गाउँपालिकाको र आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रभित्रका विद्यालय, सार्वजनिक निकाय तथा निजी क्षेत्र एवं सामाजिक	१. गाउँपालिका स्तरमा बालसंरक्षण मापदण्डको अनुगमन गर्न गाउँ वा वडा बाल अधिकार समितिलाई जिम्मेवार दिने । आवश्यकता बमोजिम उपसमिति गठन गर्ने । २. प्रत्येक विद्यालय र सामाजिक			

संस्थाहरूको तहमा बालसंरक्षण मापदण्ड (बालसंरक्षण आचारसंहितासहित) को कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन गर्ने, गराउने ।	सँस्थाहरुसँग सम्पर्क राखी बालसंरक्षण मापदण्डका सम्बन्धमा भए गरेका काम कारबाहीको जानकारी लिने । ३. गाउँपालिका स्तरमा भएका कामहरुको आवधिक समीक्षा गर्ने ।			

नीति १२: बालबालिकालाई हुनसक्ने दुर्घटना तथा जोखिमको न्यूनीकरण गर्ने ।

१२.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. बालबालिकालाई सुरक्षा प्रदान गर्ने वा दुर्घटनाबाट जोगाउनका निमित्त सावधानीका उपायहरू अवलम्बन गर्ने	१. बालबालिकाको जीवनलाई जोखिम हुने स्थान र वस्तु (जस्तै, पोखरी, नहर, विजुलीको तार, सडक) को पहिचान गर्ने । २. जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु (जस्तै, बार लगाउने, टाफिक सिग्नलहरू राख्ने, आमाबाबुलाई जानकारी दिने) पत्ता लगाउने । ३. जोखिम न्यूनिकरणका कामहरु कार्यान्वयन गर्ने । ४. नियमित अनुगमन गर्ने ।			
२. निर्माण व्यवसायीहरुलाई दुर्घटनाबाट जोगाउने उपाहरुको बारेमा सचेत	१. आफ्ना क्षेत्रका यातायात, निर्माण तथा उद्योग व्यवसायीको पहिचान गर्ने । २. उनीहरुबाट हुने जोखिम नगराउने उपायहरुका बारे सामूहिक कार्य वा छलफलबाट			

गर्ने ।	पत्ता लगाउने । ३. उक्त कार्यहरु उनीहरुसँगको सेवा करारमा राख्ने । ४. नियमित अनुगमन गर्ने ।			

नीति १३ बालबालिकालाई अनलाईन सेवाको दुष्प्रभावबाट जोगाउने

१३.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. विद्यालय तथा शिक्षण सँस्थासँगको सहकार्यमा विद्यालय भित्र मोबाईल फोनको प्रयोगलाई नियमन गर्ने, शैक्षिक प्रयोजन बाहेक अन्य अवस्थामा मोबाइल फोनको प्रयोग निषेध गर्ने ।	१. विद्यालयलाई जानकारी दिन प्रधानध्यापक भेला बोलाउने । २. प्रध्यानध्यापक मार्फत प्रत्येक विद्यालयमा शिक्षकसँग छलफल चलाउने । ३. शिक्षक, बालक्लब तथा स्थानीय सहयोगी सँस्था मार्फत बालबालिकासँग चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम गर्ने । ४. अभिभावकलाई विद्यार्थीलाई फोन दिएर नपठाउन विद्यालय मार्फत पत्राचार गर्ने ।	वडा पदाधिकारीहरु, प्रधानध्यापक, शिक्षक		
२. अत्याधिक इन्टरनेट, अनलाईन सेवा वा फोनको प्रयोगको दुष्प्रभावका बारेमा सचेतना दिने, समस्यामा परेकालाई परामर्श	१. विद्यालय तथा सामाजिक सँस्था मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने। २. आफ्ना बालबालिकालाई आफ्नो फोटो, आफ्ना साथी भाईको फोटो, आफ्ना नग्न वा अर्द्धनग्न फोटा फेसवुक लगायतका सोसल मिडिया र च्याट रुमहरुमा नराख्न अभिभावकलाई बताउने ।			

सेवा उपलब्ध गराउने ।	३. आफ्ना बालबालिकाका गतिविधिमा चनाखो हुन सचेत गर्ने । ४. अनलाईनमा लत भएका बालबालिकाका निमित्त परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन मनोविज्ञानमा काम गर्ने सँस्थाहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने । ५. बाबुआमालाई बालबालिकामा अत्याधिक फोनको प्रयोगले पार्ने प्रभाव, अश्लिल सामग्री, हिंसापूर्ण खेलहरूमा सहभागी हुँदा हुने प्रभावका बारेमा सचेतना गर्ने ।			
४. इन्टरनेटको प्रयोगलाई कम गर्ने सम्बन्धमा भएका राम्रा कार्यहका बारेमा बताउने ।	१. बालबालिकासँगको सहकार्यमा हेर्ने समय, गर्न हुने काम, गर्न नहुने कामका बारेमा (दिनको १ घण्टाभन्दा हेर्न नपाइने, इन्टरनेट हेर्दा बन्द कोठामा लुकेर हेर्न नपाइने, बालबालिकाको अगाडि आफूपनि धेरै अनलाईनमा नबस्ने)आचार संहिता निर्माण गर्ने र लागु गर्ने । २. बालबालिकाको खाली समयमा उनीहरुलाई शारीरिक खेलको व्यवस्था गर्ने ।			
४. बालक तथा बालिकालाई शारीरिक खेल खेलाउन प्रोत्साहन गर्ने ।	१. खेल मैदानको व्यवस्था गर्ने। २. विद्यालय र समुदायमा विभिन्न खेलको आयोजना गर्ने। ३. आर्टस (चित्रकला, नृत्यकला, मार्सल आर्टस आदि) को पनि प्रबन्ध गर्ने			

नीति १४: बालबालिका प्रतिको भेदभावलाई अन्त्य गर्ने ।

१४.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. बालबालिकालाई विद्यालय पठाऔं, शिक्षाबाट बञ्चित नगराऔं (बेटी वचाउ, बेटी पढाउ) भन्ने अभियान सञ्चालन गर्ने ।	१. छोरीलाई विद्यालय नपठाउने परिवार पत्ता लगाउने । २. परिवारसँग भेटघाट गर्ने, सम्झाई बुझाई गर्ने । ३. अति गरिब बालबालिका र तिनका आमाबाबुलाई छात्रवृत्ति तथा आर्थिक सहयोगको व्यवस्था गर्ने ।	वडा सदस्यहरु	प्रत्येक वर्ष चैत र वैशाखमा	
२. अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई विद्यालय पठाउन वा ल्याउनकालागि बालबालिका, परिवार तथा विद्यालयमा वातावरण बनाउने ।	१. अपांगता भएका बालबालिकाको पहिचान गर्ने । २. विद्यालय सम्म आउनका निमित्त अपांगमैत्री बाटो निर्माण, वेञ्च डेस्क, ढोका, ट्वाईलेट, धारा आदि तयारी गर्ने, गराउने । ३. छात्रवृत्ति तथा आर्थिक सहयोगको व्यवस्था मिलाउने । ४. बालिका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिका अभिभावकलाई भेदभावरहित वा समान अवसरका लागि सचेतना तथा उत्प्रेरणा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।			
३. विद्यालय वा समाजमा सबै आधारमा हुने भेदभाव (जस्तै, जातिय)लाई	१. विद्यालयमा शिक्षकहरुका विचमा चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने वा गराउने । २. बालक्लब मार्फत चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गराउने ।			

नगरपालिका कार्यालय मनसरा प्रदेश, नेपाल

अन्त्य गर्नका निमित्त चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	३. गुनासो पेटिकामा जातिय भेदभाव आए नआएको शिक्षा अधिकृत वा संयोजक मार्फत यकिन गर्ने र उजुरी आएका विद्यालयहरुमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ४. निरन्तर भेदभाव हुने विद्यालयमा सचेत गर्ने व्यवस्था गर्ने ।			

नीति १५ सूर्तिजन्य पदार्थ, मद्यपान ता लागूपदार्थका को प्रयोगलाई निषेधित गर्ने

१५.२ कार्ययोजना

रणनीति	मुख्य क्रियाकलापहरु	कसले गर्ने	समयावधि (कहिलेसम्म गर्ने)	श्रोत
१. वयस्कहरूलाई नै सार्वजनिक स्थलमा सूर्तिजन्य पदार्थ, मद्यपान नगर्ने कार्यका लागि प्रचारप्रसार गर्ने,	१. स्थानीय रेडियोबाट प्रचारप्रसार २. प्रहरीद्वारा प्रचारप्रसार ३. शिक्षक तथा स्वास्थ्यकर्मीद्वारा प्रचारप्रसार ४. गाउँपालिकाका पदधिकारीबाट प्रचारप्रसार	गाउँपालिका, वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरु	१ वर्ष	चाहिँदैन
२. सूर्तिजन्य पदार्थसम्बन्धी ऐन, २०६८ बमोजिम बालबालिकालाई किन्न वा वेच्न नपाउने कुरा प्रत्येक पसलमा लेख्न लगाउने ।	१. सूर्ति वेचविखन गर्ने प्रत्येक स्थलको पहिचान गर्ने । २. प्रचार प्रसारको सामग्री तयार गर्ने ३. प्रत्येक पसललाई आफ्नो खर्चमा टाँस्न लगाउने ।	गाउँपालिका, वडा अध्यक्ष तथा सदस्यहरु	१ वर्ष	चाहिँदैन

३. विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था वरपर सूर्तिजन्य पदार्थ, मद्यपानका सामग्री बेच्न नपाउने व्यवस्था गर्ने ।	१. वेच्न नपाइने कुरा स्थानीय भाषामा लेखेर भित्ते लेखन वा होर्डिङ बोर्डमा टाँस्ने । २. विद्यालय वरपरका वेचविखन गर्ने स्थानको पहिचान गर्ने र हटाउने । ३. अम्मली शिक्षकहरुको निमित्त गोप्य स्थनमा धूमपान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।			
४. सूर्तिजन्य पदार्थसम्बन्धी ऐन, २०६८ तथा अनुगमन गर्ने निकायलाई सक्रिय पार्ने र त्यसलाई बजार अनुगमन प्रणालीसँग जोड्ने ।				
५. उद्योग वाणिज्य संघ लगायतका संघसँग समन्वय गर्ने ।				
६. सूर्तिजन्य पदार्थ वा मद्यपानमा बालबालिकालाई प्रयोग गर्ने विरूद्ध उजुरी लिने र असल अभ्यास गर्नेलाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।				

प्रमाणित गर्ने

दस्तखत :

नाम थर : मनु कुमार लिम्बु (सुब्बा)

दर्जा : नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

पृष्ठ संख्या : १६

मिति :

कार्यालयको छाप :